

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

Barnum milliói Barnum önéletrajzából*

I.

Születtem 1810-ben, Connecticut Bethel nevű községében. Alig volt még jártányi erőm, amikor apám rám bízta a malacok őrzését. Hat esztendő koromig foglalatostkodtam ilyen módon – azután beadtak iskolába. Hamarosan kitűnt ott, hogy a számvetésre milyen nagy tehetségem van. – A tanítóm büszke volt rám s egy ízben fogadott is valakivel tíz dollárba, hogy öt perc alatt megfejtsek egy nehéz számtani feladatot. Még ágyban voltam és jóízűen aludtam, amikor a tanító nagy sebbel-lobbal berontott az apám házába. Felráncigált az ágyból s tudtomra adta a fogadást. Nagy álmosan csak így szóltam erre: - A fogadást a tanító úr nyeri meg, ha a tíz dollárból ötöt nekem ad.

Kilenc esztendő voltam ekkor. A fogadás a tanító javára dűlt el s az egyezés szerint megkaptam az öt dollárt. Ez a pénz volt az első, amit magaménak mondhattam s olyan nagy örömem telt benne, mint később az első kerek milliómban. A vakáció alatt nyomban hozzáálltam kis tőkém gyümölcsötvetéséhez s vásároltam rajta mindenféle nyalánkságot, melyen aztán busás haszonnal adtam túl a községben. Ez a kereskedés olyan jól jö- (3. o.) vedelmezett, hogy apám egy szép napon azzal a követeléssel állt elő igaz yankee módjára: ne ingyenélősködjem tovább, hanem fizessem meg neki havonta, amibe az ellátásom kerül. Megfizettem. Ez a kiadás azonban nem csappantotta meg vagyonomkat, mert a kereset napról-napra növekedett.

Mire fölseperedtem, jól meggyökeredeztem benne az a természetadta ellenszenv, amelyet mindenféle lekötött állapot iránt éreztem. Borsódzott a hátam arra a gondolatra, hogy véres verejtékkel keressem a kenyeremet, holmi munkaadó jóvoltából. Az apám észrevette bennem ezt a jellembeli sajátosságot s gondoskodott is róla, hogy kedvem szerint való kenyérkeresethez jussak. Összefogott egyik szomszédjával, s ketten berendeztek számomra egy kis pálinkamérést. A berendezés alatt azt kell érteni, hogy egy-két flaskó italt állítottak a polcokra s rám bízták, hogy mérjem, amíg kifogy. Az üzlet hamarosan virágzásnak indult és megnagyobbodott. Jó reménység fejében én is hozzájárultam a kiadáshoz a magam vagyonkájából. A sors azonban egyszerre végét szakította szép reményemnek. Apám hirtelen meghalt s a hitelezői rárohantak a vagyonkájára. Ebből azután az a szomorú eset következett, hogy elárverezték mindenét, természetesen potom áron. Az ilyen módon összegyűlt pénzt nyomban szétkapkodták a hitelezők az orrom elől. Hajh, pedig én is hitelezője voltam az apámnak. Amit kölcsön adtam neki, odaveszett!

Szorultságomban beszegődtem a szomszéd falu egyik fűszerkereskedőjéhez boltossegédnek. Gazdám szeretetét rövid idő alatt megnyertem ügyességemmel, élelmességemmel. Egy szép napon a többi közt jó ötletem támadt. Ócska, használhatatlan portékáért mindenféle régi edényt és orvosságos üveget csereberéltem a falubeliéktől. Mikor a gazdám megpillantotta a polcokon a sok üveget (4. o.) és cserepet, csodálkozva kérdezte tőlem: mittevő leszek veled? Előálltam ekkor az ötletemmel: - Nyilvános sorsolást rendezünk. Ebből az ócska holmiból fognak kikerülni a nyerevények.

A jó embernek nagy bizalma volt bennem s nem is tett ellenvetést. Tudta, hogy a kőből is vizet facsarok, ha ráadom a fejemet. Akkortájt nagy volt a népszerűsége a sorsolásnak s özlött is a nép a boltunkba, amikor köztudomásúvá lett a tervünk. Egy hét múltán az utolsó sorsjegyet is eladtuk. Nagy ünnepiességgel történt meg a húzás. Az első díj a nyerőnek abbéli joga volt, hogy tetszése szerint választhatott magának valamit a boltban levő portékák közül, természetesen a meghatározott értékben. Hanem a többi nyerő hosszú orral távozott a sorsolás helyéről. Némelyik ugyanazt az orvosságos üveget kapta vissza, melyet tőle csereberéltem. Haragról azonban szó sem volt, mindenki megnyugodott abban a tudatban, hogy az első díj csakugyan megérte e pénzt. De ki tehet arról, hogy csak egy embernek szolgált a szerencse! Mindenki csak nem nyerhet első díjat!

II.

Nagyapám egy napon azt az ajánlatot tette nekem, hogy hagyjam ott a gazdám, menjek haza és kereskedjem a magam szakállára. Megígérte egyben, hogy boltom számára tisztességes helyet kerít a maga házában s nem kívánja, hogy bért fizessen érte.

Végre a magam gazdája lehetek! Ez a gondolat örömmel töltötte be a lelkemet. Rohantam is haza lóhalálából s nemsokára ott kereskedtem a magam boltjában. Fűszerárú és más egyéb árulgatása mellett a sorsolásból is tisztességes

jövedelemre tettem szert. Boltomat ugyanis egyúttal sors- (5.o.) játék irodának is berendeztem, okulva előbbi tapasztalataimból. Nemsokára egész Kentuckyre kiterjesztettem a magam-rendezt sorsjátékokat.

Boltom nagy népszerűsége tette szert s valóságos találkozóhelye lett a községbeli jómódú polgároknak. Számtalan jóízű adoma maradt meg az emlékemben abból az időből; sok nevezetes eset történt az én boltomban. Most is kacagnom kell, ha az öreg Craffut bácsira gondolok, aki mindennapos volt ott s töméntelen bosszúságot okozott az embereknek örökös káromkodásával. Abban az időben pedig még életben volt az a híres törvény, mely szigorú pénzbüntetéssel sújtotta a káromkodókat.

Egy alkalommal éppen akkor lépett be a boltomba az öreg Náthán, a bíró, amikor Craffut bácsinak kacskaringós káromkodás szökött ki a száján.

- Egy dollár! – kiáltotta a bíró, nyomban megszabva a büntetést.
- De az angyalát! ... vágott szavába az öreg, újabb káromkodással.
- Két dollár, - jegyezte meg a bíró nagy lelki nyugalommal.
- Mondom az áldóját...
- Három dollár!

Így folytatódott, amíg tizenhat dollárra emelkedett a melegében kirótt pénzbüntetés. Craffut bácsi végre megcsóválta a fejét s a mellénye zsebéből négy darab aranyat dobott a bíró elé, ki erre olyan mozdulatot tett a kezével, mintha a pénzesztárcáját akarná elővenni, hogy leszámolja, ami a négy aranyból visszajárt. Craffut bácsi azonban nagylelkűséget kifejező mozdulatot tett a kezével s így szólt:

- Ne fáradjon, majd lekáromkodom, ami még visszajár. (6.o.)

Ezzel cifra káromkodásba kezdve, kibicegett a boltból.

Ez a Craffut bácsi nagy kópé volt, de egyszer mégis emberére talált. Hogy, hogy nem, felcsapott állatszélidítőnek s mindenféle ritkán látott állattal bejárta egész Amerikát. Egy ízben körútra indult az első elefánttal, mely elevenen Amerikába került. Úgy jutott hozzá véletlenül, valami Bayley nevű hajóskapitány révén, kivel megegyezett, hogy a jövedelmen megosztozik vele. A hajóskapitány türelmesen várta, hogy mikor gurulnak már a zsebébe a dollárok. Craffut bácsi hónapok óta mutogatta már az elefántot, de még egy dollárt sem küldött szövetséges társának, ki időközben egyik levelet a másik után írogatta neki, a járandóságát sürgetve. A levelekre mindig az volt a válasz, hogy az elefántra senki sem kíváncsi s jövedelemről szó sincs. Bayley gyanakodni kezdett s egy szép napon ott termett Craffut bácsinál, ki azonban megint a régi nótát kezdte fújni nagy sopánkodva:

- Jaj, kedvesem, nagyon megcsalatkoztunk abban az állatban; nem kíváncsi reá senki.

A hajóskapitány, ki már jó előre tudomást szerzett arról, hogy az elefánt valóságos aranybánya, nyugodtan jegyezte meg erre:

- Akkor hát lemondok az egyezségről.
- Hm. Hm. Csak türelem, türelem; idővel majd jóra fordul minden és nagy jövedelemre teszünk szert.
- Ha azt hiszi, akkor vegye meg az elefántból a rám eső részt.
- Már olyan bolond nem vagyok! A kettőnk kétes reménységéből elég nekem a magam része.

- Akkor hát adja el nekem a maga jussát.

- Szó sincs róla! Én még nem vesztettem el a bizodalمامat! (7.o.)

- Annál inkább elvesztettem én! – jegyezte meg a hajóskapitány. – Majd teszek hát róla, hogy hamarosan dűlőre jussunk ebben a dologban.

Ezzel otthagyta a vén ravaszdit, de nemsokára visszatért, baltával a kezében s egyenesen az elefánt ketrecének tartott.

- Mit akar azzal a baltával? – kérdezte tőle Craffut bácsi nagy aggodalommal.

- Ne féljen, a maga jogos tulajdonában nem teszek semmi kárt. A magaméval azonban tehetek, amit akarok. Megölöm tehát az elefántnak azt a részét, amelyikhez jussom van a feles egyezés szerint.

- Álljon meg, álljon meg! – rivalt rá az öreg. – Eladom a magam részét! Vegye meg!

Bayley egy pillanatig sem habozott, elővette a pénzes tárczáját, fizetett és elvitte az elefántot, mellyel azután nagy vagyont szerzett.

III.

Mielőtt elbeszélésemben rátérnék életemnek egy nevezetes szakaszára, megemlítem, hogy 1831-ben megházasodtam. Miss Charity Hellett, egy szermvevaló, falumbeli leány nagyon megtetszett nekem s kis vártatva meg is kérdeztem tőle; akar-e feleségem lenni? Azt felelte: igen. Egy hét múlva Barnumné asszony lett Charity kisasszonyból. Ekkor huszonegy esztendő voltam

Rátérek most életemnek említett, nevezetes szakaszára.

1831. október havában jelent meg a Szabadság Hírnöke című újság első száma. Kövér betűkkel ékeskedett rajta: Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos Phineas-Taylor Barnum.

Ez újság megjelenésének nevezetes körülmény volt az oka. Abban az időben ugyanis valóságos láz gyanánt lepte meg egész Amerikát a (8.o.) puritánok fanatizmusa, mely sok esetben bűnös tévelygéssé fajult. Megtörtént az is, hogy Bethel közelében egy apa, a maga kezével akarta feláldozni gyermekét, Ábrahám példájára; úgy megzavarta az eszét a puritánok fanatizmusa. Ámbár én világeletemben vallásos ember voltam s a biblia szorgalmatos olvasgatásában kevesen tettek túl rajtam, mégsem találtam mentséget a vallásosság eme túlzására. Ebbeli eszméimet másokkal is közölni szerettem volna s evégből megírtam egy újságcikket, melyben bölcs mérsékletre intettem a túlzó puritánokat. E cikkel azután elmentem a betheli újság szerkesztőjéhez, ki azonban szerencsétlenségemre maga is a puritánokkal tartott s megtagadta eszméim terjesztését.

Ez a rideg elutasítás azt eredményezte, hogy néhány nap múlva megjelent a Szabadság Hírnöke. Jól van – gondoltam, majd a magam újságjában közlöm hát a cikkeimet! Nem volt akkor egész Amerikában olyan szabadszájú újság, mint az enyém! Az új eszmék, a bátor szókimondás hamarosan népszerűvé tették a Szabadság Hírnök-t a puritánok és a maradi emberek nagy bosszúságára. Heveskedésem azonban sokszor káromra volt s a hatósággal is nem egyszer gyúlt meg a bajom. Ellenségeim száma napról-napra növekedett, de a barátaimé is, kik nem győzték eléggé dicsérni szókimondó bátorságomat. Titkos öröm melengette a szívem tájkát – csak bosszankodjanak ellenségeim, csak dicsérjetekek barátaim, mondogattam magamban – így gyűlnek majd a dollárok mélyfenekű zsebemben. Újságom ugyanis messze vidéken elterjedt és jó jövedelmet biztosított számomra. Ugyan ki ne olvasta volna érdeklődéssel azt az újságot, amelyben az árvák és özvegyek védelmére odanyomtattam a halotti jelentés alá a kezelőorvos nevét is. (9.o.)

A hatóság, mint említettem, egyre üldözött s háromszor kerültem börtönbe sajtóvétség miatt. Amikor harmadszor elítéltek, jó hosszú időre, újságomnak egész olvasóközönsége mély részvétet érzett sorsomon. Nem csoda, ha szabadulásom alkalmával az a meglepetés ért, hogy a börtön előtt lobogóval, fáklyával várt híveimnek sokasága, mely

torkaszakadtából éltette a bátor szókimondás mártírját. Diadallal kísérték haza, majd díszlakomát rendeztek tiszteletemre.

Állapotommal tehát nagyon meg voltam elégedve – a dollárok is gyors ütemben gurultak a zsebembe. Hanem micsoda boldogság volna állandó a föld kerekiségén! Egy szép napon törvényt hoztak a sorsjáték ellen s be kellett csuknom virágzó üzletemet.

Ez időtől fogva egyre mostohábban bánt velem a sors s az újságom is megbukott háromesztendei dicsőséges pályafutás után. Így történt, hogy az 1834-1835-iki rettenetes kemény telet New-Yorkban, egy kis szobáskában töltöttem a családommal együtt, mert Bethelből, ahol koldusbotra jutottam, el kellett költöznünk. Másutt akartam szerencsét próbálni.

* Átdolgozta Domokos Elek Budapest, Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) é.n. /pl. OSzK Színháztörténeti tár 12097 172/ A kis könyvecske tizennégy fejezetét részletekben tesszük közzé.

megjelenik minden negyedévben